

Література:

1. Богачов С.В. Особливості процесу формування правової культури в Україні. Вісник ХНУВС. 2011. № 2 (53). С. 43–48.
2. Демічева В.В. Правова свідомість як елемент правової системи в умовах демократичного розвитку України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. – К., 2007. – 192 с.
3. Загальна теорія держави і права / За ред. В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком, 1997. – 257 с.
4. Кельман М.С. Загальна теорія держави і права / М.С. Кельман, О.Г. Мурашин, Н.М. Хома– Львів: «Новий світ–2000», 2003. – 610 с.
5. Суходоля М. Фактичний стан правової культури населення України як відображення деформованої правосвідомості. Підприємство, господарство і право. 2021. № 1. С. 203.
6. Плавич В.П. Нове розуміння сутності і моделей сучасного права: особливості та тенденції розвитку. Правова держава. 2020. № 37. С. 17–29.
7. Словник української мови : в 11 т. Київ, 1977. Том 8.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-257-2-20>

ЩОДО ПИТАНЬ НЕОБХІДНОСТІ СТВОРЕННЯ КОДЕКСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ МЕДІАТОРА У ПОЛІЦЕЙСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Шевченко Тетяна Володимирівна

*кандидат юридичних наук, доцент, підполковник поліції,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
Національна академія внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

В умовах стрімкого розвитку технологій та створення нових форм господарської діяльності змінюються й тенденції корпоративної культури. Сьогодні диктує нові умови та вимагає від держави запровадження альтернативних підходів до попередження виникнення та вирішення вже існуючих конфліктів між громадянином та державними органами. Особливо це стосується сфери правозастосування, у тому числі адміністративного та кримінального проваджень. Саме таким альтернативним та, як показує практика, ефективним способом врегулювання спорів і конфліктів у світі є медіація.

Медіацію можна застосовувати в будь-яких конфліктах (спорах), які виникають у цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних правовідносинах, а також кримінальних провадженнях під час укладання угод про примирення між потерпілим і підозрюваним, обвинуваченим та в інших сферах суспільних відносин. Її можливо проводити як до так і під час звернення до суду, третейського суду чи міжнародного комерційного арбітражу, а також під час вже виконання рішення. Участь у медіації є добровільним волевиявленням сторін медіації.

Термін «медіація» походить від латинського «mediare», що означає бути посередником. Суть процедури медіації в кримінально-правовому аспекті полягає у вирішенні конфлікту між сторонами, зокрема при вчиненні злочину, за допомогою залучення посередника – медіатора. Разом з тим, слід зауважити, що не всі вчинені злочини можуть бути вирішені за допомогою медіації. Та й при її застосуванні відсутні гарантії про виправлення поведінки правопорушника.

В Україні дана процедура широко застосовується вже близько 25 років. З 2010 року у Верховній Раді України було зареєстровано понад 10 законопроектів щодо медіації, однак жодного так і не було прийнято. І тільки 16 листопада 2021 року з прийняттям Закону України «Про медіацію» відбулося її регулювання на законодавчому рівні.

Відповідно до Закону, медіація в Україні визначається як позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [1].

З метою запровадження міжнародного досвіду в Україні, у 2019 році Міністерством юстиції України та Генеральною прокуратурою України було запущено пілотний проект по відновленню для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення [2].

Він ґрунтується на відновних підходах у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки та нетяжкі злочини, вчинені неповнолітніми. Тобто у його процесі правопорушник та потерпілий зустрічаються разом, обговорюють ситуацію, що сталася, і ухвалюють рішення щодо її подальшого вирішення та відшкодування завданої шкоди. Це дає можливість сторонам ухвалити спільне рішення, на початкових етапах розслідування вивести неповнолітніх із кримінального процесу та ресоціалізувати їх у суспільстві.

Окрім того, на нашу думку, медіацію у правоохоронній сфері також можна використовувати під час:

- вирішення внутрішніх суперечок між керівником та підлеглим;
- врегулювання спорів під час реорганізації та звільнення працівників;

- перемовин зі злочинцями;
- здійснення заходів по деокупації території України у ході військових дій;
- розслідування злочинів невеликої тяжкості;
- розслідування злочинів, вчинених неповнолітніми тощо.

Разом з тим, зважаючи на міжнародні стандарти медіації, дана процедура, окрім нормативно-правового регулювання, має ще й відповідати встановленим етичним нормам та впровадженню єдиного зразка по складанню документів під час організації процесу медіації у поліцейській діяльності. Саме тому рахуємо, що є необхідність створення Кодексу професійної етики медіатора у поліцейській діяльності. Він має слугувати:

- 1) фундаментальним етичним і професіональним путівником для медіаторів-поліцейських;
- 2) джерелом інформації для сторін спору;
- 3) підвищувати публічну довіру до медіації у поліцейській діяльності як ефективного засобу вирішення спорів.

Нами було проаналізовано ряд етичних кодексів поведінки медіатора, що діють на теренах України та світу. Вважаємо, що до основних положень Кодексу професійної етики медіатора у поліцейській діяльності мають увійти розділи, що стосуються:

1. Самовизначення. Адже це фундаментальний принцип, який вимагає аби процес медіації спирався на здатність сторін досягти добровільного, взаємоприйнятного рішення. Кожна сторона робить свій власний та зважений вибір стосовно правил процесу та його наслідків. Будь-яка сторона може відмовитися від медіації у будь-який час.

2. Нейтральності. Це означає для медіатора свободу від фаворитизму та неупередженість. У якості пріоритетного завдання ставиться надання рівних послуг обом сторонам в ім'я здійснення самої медіації. Персональні характеристики, походження, цінності та вірування чи їх прояви на медіації не мають робити медіатора упередженим щодо учасників.

3. Конфлікту інтересів. Має на меті дії чи відносини, які можуть створити враження можливої прихильності медіатора до якоїсь із сторін. Медіатор не повинен діяти, або, почавши роботу, повинен призупинити діяльність при виявленні обставин, які можуть вплинути на його незалежність або викликати конфлікт інтересів, про що повідомити сторони. Обов'язок виявлення таких обставин є неодмінним обов'язком медіатора протягом всього процесу медіації. Окрім того, медіатор не має встановлювати професійні стосунки з однією із сторін після проведення медіації.

4. Компетентності. Медіатор має право проводити процедуру медіації тільки у разі, якщо він має достатню кваліфікацію аби задовольнити обгрунтовані очікування сторін. Це передбачає наявність відповідної освіти, безперервне оновлення знань і практики медіації у відповідності зі стандартами і принципами акредитації медіаторів.

5. Вибір медіатора є невід'ємним правом сторін медіації. Вибір медіатора відбувається на незалежній і добровільній основі. Кожна з сторін медіації має рівне право на вибір медіатора.

6. Конфіденційності. Медіатор має поважати обгрунтовані очікування сторін щодо конфіденційності процедури медіації. Він не може розкривати/оприлюднювати будь-яку інформацію, яку сторона вважає конфіденційною, крім випадків, коли на те отримана згода всіх сторін або того вимагає Закон. Окрім того, медіатор не має права розкривати іншій стороні або іншій особі, інформацію, отриману від однієї зі сторін в ході приватної зустрічі, без згоди на те сторони, яка надала таку інформацію.

7. Процес медіації. Медіатор має належним чином проводити процедуру медіації, беручи до уваги різні обставини справи, включаючи можливий дисбаланс сил і норми права, а також брати в розрахунок будь-які побажання сторін і необхідність швидкого врегулювання спору. Сторони повинні висловити добровільне згоду з медіатором щодо правил і способів, якими буде проводитися медіація. Медіатор має сприяти чесності та щирості сторін у ході медіації та не може умисно перекручувати будь-які факти чи умови у ході медіації. Медіатор має приймати всі необхідні заходи, щоб гарантувати укладення угоди сторін на основі повноцінної і достовірної інформації, і розуміння умов угоди. Сторони можуть відмовитися від медіації в будь-який час, без пояснення причин.

8. Відповідальність медіатора. Медіатор бере на себе відповідальність за свій моральний вибір та/бо вирішення етичної дилеми. Несе відповідальність за недотримання норм професійної етики та може притягуватися до відповідальності відповідно до визначеної процедури.

9. Зразки документів, що складаються у процесі проведення медіації [3, 4].

Таким чином, з розвитком медіації в Україні вона поступово заходить і у сферу правоохоронної діяльності. Тому на початковому етапі дуже важливо створити якісне підґрунтя для ефективної діяльності медіаторів-поліцейських. Етичні стандарти та принципи медіаторів, що фіксуються у відповідних професійних кодексах і рекомендаціях сприяють орієнтуванню фахівців у складних ситуаціях, а також дають змогу приймати нестандартні рішення, які не суперечать інтересам сторін медіації. Особливо це актуально під час проведенні медіацій у

відновному правосудді. Зазначені вище базові етичні принципи постають універсальними критеріями, всезагальними стандартами та нормами при вирішенні конфлікту сторін.

Література:

1. Закон України «Про медіацію», Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, № 7, ст.51. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>

2. Наказ Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України «Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» від 21 січня 2019 р. № 172/5/10 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text>

3. Кодекс етики медіатора Українського центру медіації та переговорів. URL: <https://ukrmediation.com.ua/ua/pro-tsentr/kodeks-etyky-mediatora/2-kodeks-etyky-mediatora>

4. Кодекс професійної етики медіатора Національної асоціації медіаторів України. URL: http://namu.com.ua/ua/info/mediators/nseyenf-yekhnyu-pyeeakhsua/#_